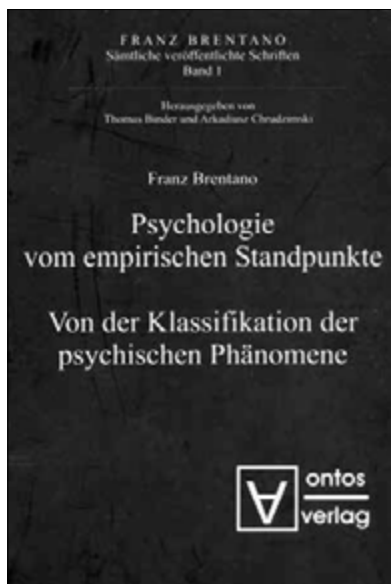

Tanja Piblar
**FRANZ BRENTANO:
SÄMTLICHE
VERÖFFENTLICHTE
SCHRIFTEN. 1. ZV.
PSYCHOLOGIE
VOM EMPIRISCHEN
STANDPUNKTE. VON
DER KLASSIFIKATION
DER PSYCHISCHEN
PHÄNOMENE. ONTOS
VERLAG, FRANKFURT
AM MAIN 2008.**

STR. 309-313

CESTA TALCEV 15B
SI - 4000 KRANJ

Lansko leto je pri nemški založbi Ontos Verlag s sedežem v Frankfurtu izšel zajetni prvi zvezek Zbranih spisov Franza Brentana v desetih zvezkih - *Erste Abteilung: Schriften zur Psychologie (Prvi razdelek: Spisi k psihologiji)*, ki zajema deli *Psychologie vom empirischen Standpunkte (Psihologija z empiričnega vidika)* in *Von der Klassifikation der psychischen Phänomene (O klasifikaciji psihičnih fenomenov)*. Njegova izdajateljica sta Thomas Binder (Gradec) in Arkadiusz Chrudzinski (Salzburg in Zielona Góra, Poljska), podrobno in obširno spremno besedo pa je prispeval Mauro Antonelli (Milano).

Franz Brentano (1838-1917) nedvomno sodi k najvidnejšim filozofom ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja. Pustil je pomemben pečat na mnogih področjih filozofije - v filozofski psihologiji, metafiziki, ontologiji, spoznavni teoriji, teoriji vrednot, logiki in filozofiji religije; znan je tudi po svojih študijah o Aristotelu. Zavzemal se je filozofijo kot

strogo znanost; ena od njegovih habilitacijskih tez se je glasila: "prava metoda v filozofiji je samo naravoslovna metoda". Psihologijo je poskušal utemeljiti kot empirično znanost, ki se opira na to, kar nam je neposredno dano v notranji izkušnji. V poznem obdobju je razvijal reistično stališče, po katerem obstajajo samo realne stvari (kot npr. telo, duh, kolektiv ipd.), ni pa intencionalnih objektov, univerzalij ipd. K njegovim učencem sodijo Edmund Husserl, Alexius Meinong, Christian Ehrenfels, Tomáš G. Masaryk, Kazimierz Twardowski, Carl Stumpf, Anton Marty in drugi.

Brentano je bil pri objavljanju svojih del "zelo zadržan"¹, saj ni bil zlahka zadovoljen z vsebino, velik pomen je dajal tudi ustnim pogovorom s svojimi učenci. Veliko dragocenega gradiva je ostalo v znanstveni zapuščini, ki jo hrani Houghton Library v Cambridgu, Massachusetts (ZDA) - po njegova smrti sta jo začela objavljati Martyjeva učenca Oskar Kraus in Alfred Kastil. Ker so Brentanova dela v knjigarnah in knjižnicah že težje dosegljiva in marsikatera izdaja ne ustreza več sodobnim izdajateljskim merilom, sta se Binder in Chrudzinski odločila za novo izdajo vseh Brentanovih del, ki jih je sam objavil. Izdajateljski svet sestavljajo priznani strokovnjaki in poznavalci Brentana: Mauro Antonelli (Milano), Wilhelm Baumgartner (Würzburg), Johannes Brandl (Salzburg), Wolfgang Huemer (Parma), Andrea Göb (Würzburg), Robin Rollinger (Salzburg) in Werner Sauer (Gradec).

V izdajo so vključena Brentanova dela s področja filozofske psihologije, etike in estetike ter njegovi spisi o Aristotelu; dopolnilni zvezek je namenjen njegovemu ustvarjanju zunaj filozofije in med drugim vključuje njegove spise o zgodovini cerkve, pravno-politične spise, uganke, poezijo ter šahovsko teorijo. Pričujoča izdaja se opira na originalne izdaje in ne na ponatise, ki so jih pripravili njegovi učenci. V izdajo tudi niso vključena dela, ki so jih v celoti izdali njegovi učenci, kot sta npr. deli *Vom sinnlichen und noetischen Bewußtsein (O*

¹Baumgartner, Wilhelm in Burkhard, Franz-Peter (1990). "Franz Brentano. Eine Skizze seines Lebens und seiner Werke". V: Gombocz, Wolfgang et alia (ur.). *International Bibliography of Austrian Philosophy (IBÖP 1982-1983)*. Amsterdam - Atlanta: Rodopie, str. 49.

čutni in noetični zavesti), in *Kategorienlehre (Nauk o kategorijah)* (prvega je leta 1928 izdal Oskar Kraus, drugega pa leta 1933 Alfred Kastil).

V izdaji je načrtovanih deset zvezkov (spisi v posameznih zvezkih so urejeni kronološko), ki bodo sledili v naslednjem zaporedju:

2. zvezek: *Untersuchungen zur Sinnespsychologie (Raziskave k psihologiji čutil)*;
3. zvezek: *Schriften zur Ethik und Ästhetik (Spisi k etiki in estetiki)*;
4. zvezek: *Von der mannigfachen Bedeutung des Seienden nach Aristoteles (O mnogoterih pomenih bivajočega po Aristotelu)*;
5. zvezek: *Die Psychologie des Aristoteles, insbesondere seine Lehre vom ΝΟΥΣ ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ (Aristotelova psihologija, zlasti njegov nauk o ΝΟΥΣ ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ)*;
6. zvezek: *Aristoteles Lehre vom Ursprung des menschlichen Geistes (Aristotelov nauk o izvoru človekovega duha)*;
7. zvezek: *Aristoteles und seine Weltanschauung (Aristotel in njegov svetovni nazor)*;
8. zvezek: *Kleinere Schriften zu Aristoteles (Manjši spisi k Aristotelu)*;
9. zvezek: *Vermischte Schriften (Razni spisi)*;
10. zvezek: *Nicht-philosophische Schriften (Nefilozofski spisi)*.

Ni naključje, da prvi zvezek zbranih del prinaša izdajo Brentanovega epohalnega dela *Psychologie vom empirischen Standpunkte* - imamo ga tudi v slovenskem prevodu² -, ki je bilo prvič objavljeno leta 1874 pri leipziški založbi Dunker & Humblot in sodi h klasičnim filozofskim delom. V njem si je zastavil kot nalogo utemeljiti psihologijo kot samostojno znanost, ki bo imela status znanosti, primerljiv z naravoslovjem. Zato njegov namen ni bil, kot opozarja v Predgovoru, napisati psihološki kompedij; ni mu šlo za "popolnost v zgradbi", ampak si je prizadeval za "gotovost v temelju", za odkritje splošno priznanih resnic. "Tukaj si moramo prizadevati za to, kar so matematika, fizika, kemija in fiziologija, nekatere prej, druge pozneje že dosegle; za jedro splošno priznane resnice, na katero se bodo z medsebojnim delovanjem mnogih sil od vseh strani hitro navezali novi kristali. Namesto psihologij moramo postaviti eno samo psihologijo" (navedeno po slov. prev., str. 5-6). Sprva je načrtoval, da bo prvi knjigi sledilo še nadaljnjih pet knjig, ki bodo obravnavale: psihične fenomene na splošno, posebnosti in zakonitosti predstav, sodbe, čustvenost in voljo ter zvezo med duševnim in fizičnim, vendar svoje namere ni uresničil v celoti - izšli sta le prvi dve knjigi. O ozadju nastanka dela, o Brentanovem odnosu do Aristotela in o vplivu nemške filozofije v drugi polovici 19. stoletja lahko preberemo več v zelo informativni uvodni študiji Maura Antonellija.

Na kratko naj spregovorimo še nekaj besed o vsebini dela. Prva knjiga, ki ima naslov *Von der Psychologie als Wissenschaft (O psihologiji kot znanosti)*, govori o pojmu in nalogah psihologije (1. poglavje), metodi psihologije - indukciji splošnih psiholoških zakonov, dedukciji posebnih zakonov in verifikaciji (2.-4. poglavje). Zanimiva je tudi za današnjega bralca, saj so v njej zbrane misli številnih mislecev - Aristotela, J. St. Milla, Huma, Comta, Langeja, Fechnerja, Wundta in drugih, katerih stališče je Brentano kritično pretresel, da bi prišel naposled do lastnega uvida. Druga knjiga z naslovom *Von den psychischen Phänomenen im Allgemeinen (O psihičnih fenomenih na splošno)* obravnava predmet psihologije: predmet psihologije so psihični fenomeni (kot npr. predstave, misli, hotenje, želja ipd.), ki jih zaznamo z notranjo zaznavo, in ne substanca, ki je kot taka nezaznavna. Brentanovo ime se

²Brentano, Franz (1999). *Psihologija z empiričnega vidika*. Ljubljana: Slovenska matica. Vse navedke navajamo po slovenskem prevodu.

nedvomno najpogosteje povezuje s pojmom intencionalnosti, ki ga je prevzel od Aristotela. Brentano je poskušal najti pozitivno značilnost psihičnih fenomenov, po kateri bi jih bilo mogoče razlikovati od fizičnih (primeri za slednje so: barve, zvok, toplota ipd.). To ga je privedlo do odkritja "intencionalne notranje eksistence", ki jo je opisal tudi z izrazi kot so: "odnos do vsebine", "usmerjenost na objekt" ali "imantentno predmetnost". Preprosteje rečeno to pomeni: kdor si npr. predstavlja, si vedno predstavlja nekaj, ima nekaj za predmet predstavljanja. Ta Brentanova sorazmerno skopa opredelitev intencionalnosti je v literaturi doživela več različnih interpretacij. Med najbolj razširjenimi je teza, da je zgodnji Brentano zagovarjal obstoj intencionalnih objektov, ki imajo poseben ontološki status: če npr. mislim na kentavra, je predmet misli kentaver, ki obstaja v moji zavesti (med njenimi zagovorniki sta Roderick Chisholm in Barry Smith) (gl. uvodno študijo Maura Antonellija). V reističnem obdobju naj bi to stališče opustil (saj intencionalni objekti niso nič realnega) in naposled menil, da se intencionalni odnos bistveno razlikuje od drugih vrst odnosov, ker pri njem obstaja samo en člen (npr. tisti, ki misli na kentavra, in ne kentaver). Zato intencionalni odnos ni relacija v pravem pomenu besede, ampak "nekaj relativnega", kot je Brentano zapisal v Dodatku h *Klasifikaciji psihičnih fenomenov* iz leta 1911. Antonelli je v svoji študiji prepričljivo pokazal, da je Brentano ves čas zagovarjal enotno teorijo intencionalnosti in da ontološka interpretacija zmotno zamenjuje intencionalni objekt z intencionalnim korelatom. Če npr. mislim na kentavra, predmet misli ni mišljeni kentaver (intencionalni korelat), ampak kentaver (objekt). Kot trdi Brentano v *Deskriptivni psihologiji*, ima namreč vsak intencionalni odnos dva korelata: psihični akt in to, na kar je ta usmerjen, kot npr. mišljenje in to, kar je mišljeno. To sta dela intencionalnega korelatnega para in nista medsebojno ločljiva; samo prvi je realen, drugi ni realen in obstaja samo toliko časa, dokler smo nanj usmerjeni. Intencionalni objekt pa ni odvisen od psihičnega akta in je v intencionalnem korelatu (mišljeni kentaver) vsebovan kot del v modificiranem smislu (kentaver) (str. LVII).

V preostalih poglavjih Brentano predstavi še nekatere svoje druge teorije: teorijo o notranji zavesti (2. in 3. poglavje), po kateri se vsak psihični fenomen hkrati nanaša tudi sam nase (v istem duševnem aktu, v katerem si npr. predstavljamo zvok, si hkrati predstavljamo tudi ta akt sam); teorijo o enotnosti zavesti (4. poglavje), po kateri se psihični fenomeni, ki jih zaznamo v notranji zaznavi, vedno pojavljajo kot deli enega in istega pojava, pripadajo isti realni enoti. Poglavja 5-9 so namenjena klasifikaciji psihičnih fenomenov: po pregledu različnih poskusov klasifikacije (5. poglavje) pri Platonu, Aristotelu, Wolffu, Humu, Reidu, Kantu, Bainu in drugih Brentano naposled poda svojo razdelitev psihičnih fenomenov. Glede na različen odnos do objekta razlikuje tri temeljne razrede, tj. predstave, sodbe in čustvovanje (ljubezen in sovraštvo) (6. poglavje). V posebnem poglavju razpravlja o tem, zakaj predstava in sodba sodita v različna razreda (7. poglavje), čustva in volja pa v enoten razred (8. poglavje). Knjiga se zaključuje s poglavjem o notranji zaznavi, v katerem trdi, da notranja zaznava vključuje vse tri razrede psihičnih fenomenov - predstavljanje, razsojanje in čustvovanje.

Drugi del prvega zvezka Zbranih del prinaša ponatis dela *Von der Klassifikation der psychischen Phänomene (O klasifikaciji psihičnih fenomenov)*, ki je bilo prvič objavljeno leta 1911.³ Vključuje 5.-9. poglavje iz *Psihologije iz empiričnega vidika*, ki jim je Brentano dodal

³Oskar Kraus je v letih 1924-1925 pripravil ponatisa obeh del, ki ju je poimenoval *Psychologie vom empirischen Standpunkt I*, *Psychologie vom empirischen Standpunkt II*; leta 1928 je izdal tretji del psihologije z naslovom *Vom sinnlichen und noetischen Bewußtsein*.

obsežen dodatek s popravki in dopolnili, ki jih je razvil v svojem poznem obdobju. Gre za krajše sestavke, ki obravnavajo vprašanje, po čem se psihični odnos razlikuje od drugih vrst odnosov, primarno in sekundarno zavest, moduse predstavljanja, razliko med predstavljanjem *in recto* ter predstavljanjem *in obliquo* ipd.

Na koncu še nekaj besed o pričujoči izdaji. Izdajateljica sta upoštevala nemški pravopis v izvorniku in ga nista posodabljala. Naredila sta le nekaj manjših sprememb: razprti tisk sta nadomestila s poševnim; opombe, ki so v izvorniku oštevilčene po straneh, sta zamenjala z zaporednimi opombami, kar je za bralca vsekakor bolj praktično. Na koncu najdemo tudi obsežen stvarni in imenski register. Izdaja Brentanovih del je vsekakor zelo velik zalogaj in izdajateljica sta v prvem zvezku zelo dobro opravila svoje delo. Zelo dobrodošla je za vse, ki se ukvarjajo z Brentanom in širšo fenomenološko tradicijo, zanimiva pa je tudi za bralca, ki ga zanimata psihološka filozofija oz. teorija duha.